

Verksamhetsberättelse 2017 för Kommunal utveckling

Kommunal utveckling	2
Forskning och praktik.....	3
Inflytande och delaktighet	4
FoUrum social välfärd och hälso- och sjukvård.....	5
FoUrum utbildning	13
FoUrum fritid	14
Miljösamverkan f	15
Kurs och konferens.....	16
Personligt ombud.....	17
Verksamhetsförlagd utbildning	17
Vård- och omsorgscollege.....	17
Integration – CHANGE-projektet	18
Resultat Kommunal utveckling 2017-12-31	19

Kommunal utveckling

Kommunal utveckling utgörs av olika partnerskap där länets kommuner gått samman i en gemensam plattform som syftar till att stödja och förbättra den kommunala verksamheten inom respektive område. En central del av verksamheten är att utgå från aktiva nätverk som definierar behovsområden och styr inriktning och mål.

Primärkommunalt samverkansorgan PKS beslutade vid sitt sammanträde i maj att godkänna en ny finansieringsmodell för verksamheten från och med 2018. Förslaget bygger på en anpassning till rådande förutsättningar med sinande statsbidrag och en större förväntan på egenfinansiering. Förslaget utgår från en högre grundfinansiering av social välfärd samt att stab och ledning i större utsträckning finansieras av medlemsavgifter från kommunerna.

- *FoUrum social välfärd och hälso- och sjukvård* riktar sig till kommunal socialtjänst, vård och omsorg. Uppdraget är att stödja kommunerna i att utveckla kvaliteten inom socialtjänsten mot en mer evidensbaserad praktik. Utgångspunkten är att ge brukarna inflytande, stärka den professionella kompetensen samt integrera forskning och praktik.
- *FoUrum utbildning* fungerar enligt liknande modell som FoU-verksamheten inom social välfärd. Syftet är att intensifiera det gemensamma utvecklingsarbetet och få bättre möjligheter att knyta forskning till praktik inom förskolans och skolans område.
- Sedan 2016 är även fritidsfrågorna inkluderade i det regionala samarbetet – i ett utvecklingspartnerskap som benämns *FoUrum fritid*, som syftar till att driva forsknings- och utvecklingsarbete inom länets fritidsverksamheter.
- *Miljösamverkan f* samlar det kommunala miljöarbetet i länet för att effektivisera miljö- och hälsoskyddsarbetet.
- *Kurs och konferens* förvaltar ett uppdrag att samordna och effektivisera kurs- och konferensverksamhet riktad till hela det kommunala verksamhetsområdet.

Kommunal utveckling är också en bas för att samordna länsgemensamma åtaganden såsom högskolans verksamhetsförlagda studier i kommunerna, samordningen av ett vård- och omsorgscollege i länet samt länets personliga ombudsverksamhet. Vi driver också projekt på en mer övergripande nivå, till exempel det omfattande ESF-projektet CHANGE samt uppföljningen av kommunaliseringen av hemsjukvården.

Under 2017 har även de länsgemensamma verksamheterna Barnahus Jönköpings län samt Familjehemsresursen Jönköpings län föreslagits övergå till Kommunal utveckling som driftsverksamheter. Övergången sker under 2018. En gemensam verksamhetschef har anställts på halvtid.

Under året enades Kommunal utveckling om ett antal strategiska mål för hela verksamheten:

- Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.
- Vår verksamhet ska komma till reell nytta för användarna.
- Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.
- I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.
- Vi stärker och ökar kompetensen i länet.

Forskning och praktik

Verksamheten har ett övergripande strategiskt mål att vi använder forskningen för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.

Under 2017 har ett förslag till en forskningsstrategi för Kommunal utveckling tagits fram och som förväntas antas under våren 2018. Förslaget har bearbetats gemensamt i de olika partnerskapen som ingår i Kommunal utveckling och strategin föreslås revideras en gång per år.

I forskningsstrategin beskrivs ett övergripande tillvägagångssätt för att komma igång, genomföra och återkoppla ny kunskap oavsett verksamhetsområde. Vidare görs en beskrivning av den kompetens som medarbetare inom Kommunal utveckling behöver för att kunna initiera, medverka i och bedriva forskningsprojekt.

Vi har sammantaget initierat, planerat, lett och medverkat i åtta forskningsprojekt. Vi har totalt ansökt om forskningsmedel för 5,5 miljoner kronor och beviljats under året 1,3 miljoner kronor. Verksamheten har idag två doktorander, varav en disputerar 2018 och en 2021. Inga vetenskapliga publikationer har under året publicerats med Kommunal utveckling som avsändare.

I slutet av september arrangerade vi tillsammans med Region Jönköpings län och Jönköping University årets Forskarfredag - en vetenskapsfest för allmänheten, framförallt för barn och unga, som syftar till att synliggöra den forskning som sker i vårt län. Kommunal utveckling ansvarar för kommunernas deltagande och totalt deltog cirka 900 personer, främst barn och unga. ForskarFredag är ett arrangemang initierat av och till viss del finansierat av EU.

I samband med Hälsohögskolans och Högskolan för lärande och kommunikations avslutningar delade länets kommuner ut stipendier för bästa uppsatser och examensarbeten. Stipendier premieras de uppsatser som av länets kommuner anses vara av god kvalitet och bidra till sitt områdes kunskapsfält.

Vi presenterade kommunernas gemensamma FoU-arbete och samverkansarena på två seminarier i Almedalen i juli. Länets samarbete med SKL och Socialstyrelsen låg till grund för dessa inspel och vi fortsätter arbeta i nära dialog med de nationella aktörerna för kunskapsspridning.

Inflytande och delaktighet

I början av året antogs den reviderade *Strategi för inflytande och delaktighet för personer med egen erfarenhet* av Kommunal utvecklings ledningsgrupp. Med strategin som utgångspunkt har interna samtal kring inflytande och delaktighet arrangerats löpande under året. Totalt har fem träffar genomförts där deltagarantalet varierat från två till åtta deltagare.

I april antogs ett regionalt policydokument gällande ersättning för brukare som medverkar i utvecklingsarbete på generell nivå av ledningsgruppen för samverkan mellan Region Jönköpings län och länets kommuner (REKO).

Under året har omvärldsspaning genomförts månatligen inom verksamheten. Med hjälp av medskapande-verktyg har inflytande och delaktighet varit ett genomgående tema. Reflektioner har samlats in efter varje möte, sammanställts och redovisades på en intern utvecklingsdag. Resultatet är att alla medarbetare tillsammans jobbar vidare med olika typer av arbetsmiljöfrågor.

FoUrum social välfärd och hälso- och sjukvård

Verksamheten utgör ett långsiktigt och samordnat stöd till kommunerna med ett övergripande uppdrag att stödja implementeringen av en evidensbaserad praktik. Länets socialchefer styr verksamheten och har prioriterat ett antal områden, som redovisas var för sig.

Under våren hölls en välbesökt workshop om strategi för framtidens hälsa tillsammans med kommuner, region samt Sveriges Kommuner och Landsting. Politiker och högre tjänstepersoner från hela länet diskuterade tillsammans med representanter från SKL framtidens utmaningar och möjligheter inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och skola. Välfärdsindikatorer och gemensamma mål för en strategi skissades fram. Liknande dagar hölls av SKL i hela landet under året.

Vi har också påbörjat arbetet med att skapa en gemensam play-kanal för kompetensutveckling i länet, med Jönköpings kommun som förebild. Syftet är att samla och tillgängliggöra kvalitetsgranskad rörlig bild och webbutbildning, som kan användas av fler kommuner än en.

Barn och unga

Under 2017 har vi tillsammans med länets kommuner fortsatt att arbeta med att förbättra vården för placerade barn och unga. Särskilt fokus har lagts på områdena hälsa och utbildning. Däremot har mätningar av antal hälsoundersökningar och barnens skolprestationer inte hittat sina former än.

Under året har en brukarstyrd brukarrevision genomförts i länet. Målet var att undersöka hur placerade barns föräldrar upplever stödet från socialtjänsten. Undersökningen drog ut på tiden och resultaten som visade på stora förbättringsområden presenterades i slutet av året. Chefsgruppen har beslutat att en arbetsgrupp ska tillsättas för att under 2018 arbeta med förslag till förbättringar.

Vi trappar ner den regionala uppföljningsmodellen för ensamkommande flyktingbarn. Det är sista året modellen används för hela länet och kommande år hänvisas istället till den uppföljningsmodell som SKL erbjuder. Redan detta år har flera kommuner bytt modell och endast ett fåtal har redovisat information i uppföljningsenkäterna. Om någon kommun vill fortsätta med uppföljningsmodellen finns det möjlighet att ta över materialet från oss.

Länets kommuner uppger att personalsituationen har stabiliserats något, med fler sökanden på tjänsterna samt färre vakanser och konsulter. Trycket på kompetensprogrammet och de nio gemensamma utbildningar som genomförts under året har varit stort. 100 procent av de deltagare som svarat på utvärderingarna säger att de skulle rekommendera kursen till kollegor.

Den sedan tidigare planerade utvärderingen av Barnahus Jönköpings län har nu genomförts. Resultatet har presenterats under hösten och den skriftliga rapporten presenteras i januari 2018.

Implementeringsarbetet med samordnad individuell plan (SIP) är genomfört. Inom barn- och ungaområdet finns en lång tradition av samverkan, och SIP som metod har relativt enkelt implementerats som en av flera former av samverkan. Under 2016 togs rutiner fram för avvikelshantering i samverkan. Rutinerna har under 2017 implementerats och prövats. Arbetet följs upp av ledningsgruppen för samverkan (REKO) årligen.

För att få tillgång till barn och ungas erfarenheter av socialtjänsten och med hjälp av dessa kunna utveckla verksamheten stödjer vi länets kommuner i införandet av Västernorrlandsmodellen. Flera kommuner har under året påbörjat arbetet och implementeringen fortsätter under 2018. Vi samlar också in nyckeltal om bland annat antal placeringar i familjehem och HVB och antalet sammanbrott.

En av kursdagarna i introduktionsutbildningen ägnas åt systematisk uppföljning. Kursledarna har genomfört presentationer av individinriktad systematisk uppföljning och träning i att formulera mätbara mål. Fortsatt stöd är nödvändigt i detta område.

Projektet *Förebyggande insatser i familjer med missbruk* (FIFA) har under 2016 och 2017 utvecklat samverkan mellan missbruksvården och barn- och ungaområdet i tre pilotkommuner. Under 2018 ska projektet spridas till övriga kommuner i länet.

Arbetet med att ta fram FAKTA-dokument i samverkan för barn och unga med psykisk problematik fortsätter. Samtliga FAKTA-dokument tas fram gemensamt med hälso- och sjukvården, skolan och socialtjänsten. Hittills är åtta dokument färdiga och beslutade. De två återstående FAKTA-dokumenterna färdigställs under 2018.

Ett av FAKTA-dokumenterna gäller psykisk hälsa hos nyanlända och ensamkommande barn. FAKTA-dokumentet vägleder i när, hur och var nyanlända och ensamkommande barn kan få stöd när det gäller psykisk ohälsa. BUP och barn- och ungdomshälsan har under året genomfört utbildning till skolor och boenden i hela länet i bemötande och stöd till dessa barn.

Under 2016-2019 pågår ett utvecklingsarbete mellan socialtjänsten och kvinnohälsovården för att öka tillgängligheten och stärka det psykosociala stödet på ungdomsmottagningarna. Utvecklingsarbetet finansieras med statligt riktade medel. Under 2017 har arbetet främst koncentrerats till att arbeta med organisationsfrågor gällande ungdomsmottagningarna i länet samt förberedelsearbete för att starta en ungdomsmottagning på nätet.

Ett kartlägningsarbete har genomförts för att identifiera utvecklingsbehov av stöd och behandling för länets unga med risk och/eller missbruk. Slutrapporten ska ge underlag till framtida kvalitetsutveckling i området.

Socialtjänsten ingår i tre länsövergripande överenskommelser i samverkan. Överenskommelserna gäller samverkan, SIP samt barns hälsa inför och under placering. Överenskommelserna följs upp och revideras av strategigrupp barn och unga.

Länet ingår i det nationella PRIO-arbetet där barn och unga är en prioriterad målgrupp.

Arbete och delaktighet

Länets chefsnätverk för försörjningsstöd och arbetsmarknadsenheterna har under året haft fyra enskilda nätverksträffar samt två gemensamma.

Inom området försörjningsstöd genomfördes i mars en inspirationsdag för alla kommunernas handläggare. Temat var barnperspektiv och 150 personer deltog.

Gruppen för erfarenhetsutbyte med representanter från samtliga kommuner har haft två träffar med fördjupande teman, integration och flykting samt långvariga biståndsmottagare.

Utifrån forskning om handläggning av ekonomiskt bistånd och våld i nära relationer har Kommunal utveckling i samarbete med Linnéuniversitetet under året tagit fram en uppdragsutbildning på 7,5 högskolepoäng som startar i Jönköping mars 2018. Utbildningen är ett steg i att förstärka socialsekreterarnas kompetens inom ett område vars omfattning har ökat markant de senare åren.

Enhetscheferna har bidragit till Socialstyrelsens uppdrag från regeringen om att ta fram ett yrkesintroduktionsprogram för socialsekreterare inom försörjningsstöd. Programmet lanseras nationellt

under våren 2018. Arbetet med att gemensamt tolka och analysera frågor och resultat från Öppna jämförelser har fortsatt under året. Nätverket har deltagit i SKL:s utvecklingsarbete kring långvariga biståndsmottagare, ett arbete som fortsätter och kommer att fördjupas under 2018.

MIX är en standardiserad utredningsmall inom försörjningsstöd och länet har genomfört en tvådagars MIX-utbildning samt endags Intro-MIX. Nässjö har tillkommit som den åttonde kommunen i länet att implementera MIX-metoden, och därigenom har arbetsmetoden potential att nå 79% av länets totala antal hushåll med försörjningsstöd. Ett gemensamt metod- och implementeringsstöd för MIX-kommunerna har utvecklats under året med en heltidstjänst som startar 2018. FoU-ledare har tillsammans med Södertälje kommun deltagit i ett utvecklingsarbete kring hur MIX bäst kan integreras med kommunernas AME-verksamheter.

Inom nätverket för länets arbetsmarknadsenheter har ett årshjul för arbetet med nyckeltalsinlämning och statistikuppföljning till Kolada tagits fram. Två tolknings- och analysseminarier har genomförts. Nätverket har efterfrågat en arbetsledarutbildning och FoU-ledare har tagit fram ett förslag på utbildning med start våren 2018. Tillsammans med Regional utveckling är FoU-ledare med i styrgruppen för genomförandeprojektet Starkare ASF i Jönköpings län. Arbetsmarknadsenheterna är en av projektets huvudmålgrupper och integreras i projektet på olika sätt. Bland annat genomfördes en utbildningsdag kring upphandling med sociala hänsyn där upphandlingsansvariga och arbetsmarknadsenheter från kommunerna deltog. Vi har också haft en större forskarträff där forskare från IFAU och Linnéuniversitet presenterade aktuell forskning inom det arbetsmarknadspolitiska området.

Inom det länsövergripande arbetet med *Supported Employment* (SE) har i samarbete med samordningsförbunden en större utvärdering av samtliga SE-verksamheter genomförts. Stiftelsen Activa vann upphandlingen av nytt utbildningsföretag och har under året genomfört en SE-grundutbildning, en IPS-fördjupning, två fördjupningsdagar och en chefsdag. Samordningsansvaret för utbildningsinsatserna har nu övergått till samordningsförbunden. Detta för att skapa utrymme för Kommunal utveckling att initiera nya utvecklingsområden kopplat till SE och IPS.

Ett utvecklingsområde är hur programtrohetsskalan för IPS kan användas av verksamheterna och eventuellt anpassas för att passa bättre i en svensk kontext. Två länsövergripande programtrohetsmätningar genomfördes under året och metodansvariga har träffats för att arbeta med gemensamma tolkningar av skalans frågor. I samarbete med psykiatriområdet genomförs en förstudie med syftet att ta reda på vilka kommuner som vill fördjupa arbetet med skalan och hur detta ska se ut. Arbetet leds av en FoU-ledare på 25%.

Psykiatri

Utvecklingsarbetet inom psykiatriområdet har bedrivits utifrån en verksamhetsplan som tagits fram av länets kommuner i samarbete med Region Jönköpings län. Arbetet utgår från tidigare påbörjade inriktningar och förhåller sig till den nationella överenskommelsen psykisk hälsa 2017. Länsnätverk psykiatri har pekat på återhämtad psykiatri som den röda tråden genom alla utvecklingsarbeten. Co-produktion, då personer med egen erfarenhet och personal från verksamheterna planerar och genomför utvecklingsarbetet tillsammans, är en modell som eftersträvas.

Under året har processen med att ta fram ett ramavtal pågått för att gemensamt kunna upphandla externa bostadsplatser inom hela funktionshinderområdet, alltså även socialpsykiatrin. Det kommer vara helt klart i början av 2018.

Projektet med en länsgemensam modell för inventering av behov hos personer med psykisk funktionsnedsättning tog tidigare fram en modell som skulle kunna användas vid kommande inventeringar under förutsättning att Datainspektionens tillsyn medgav det. I slutet av december kom Datainspektionens

svar som menar att data mellan huvudmännen hade samkörts på ett otillåtet sätt, men lämnar tillsynen utan vidare åtgärder. I tillsynsvaret lämnas öppning för justeringar för användning vid kommande inventeringar.

Arbetet med implementering av *Individual Placement and Support* (IPS) har fortsatt enligt plan. Under året har fokus varit på att handleda och stödja de kommuner som har kommit i gång med sina IPS-verksamheter. Under året inledde ytterligare några kommuner ett konkret arbete. Ett samarbete med Arbete och delaktighet på Kommunal utveckling och samordningsförbunden i länet kring utveckling och kvalitetssäkring av verksamheter har inletts.

Under 2017 genomförde personal från tre av länets kommuner poängutbildning i RACT vid Karlstads universitet. En utbildning i metoden riktad till chefer har också genomförts under året. En ny poängutbildning geografiskt förlagd till Jönköping är planerad och kommer att starta i januari 2018. Då kommer 20 personer från länet att gå utbildningen som ett led i en bredare implementering.

Kontinuerlig kunskapsförsörjning fortsätter i enlighet med den satsning som planerats för perioden 2016-2018. Medel för satsningen finns avsatta till och med 2018. Projektarbetet för en förbättrad somatisk hälsa hos personer med psykisk funktionsnedsättning drivs tillsammans med Region Jönköpings län. Under året övergick projektet till en spridnings- och implementeringsfas, vars syfte är att tillvarata och sprida erfarenheterna från projektet till länets samtliga kommuner och Region Jönköpings län psykiatriska enheter.

Teamet som arbetar med en återhämtningsinriktad psykiatri har under året tagit fram en grundutbildning för så kallade peers, personer med egen erfarenhet som på olika sätt kan bidra med kunskap till verksamheten. Två utbildningar genomfördes under året och planeringen av lokala workshops för brukare och personal i samtliga kommuner skedde parallellt. Arbetet med dialog- och återhämtningsutbildningar har fortsatt under hela året. IMR, *Illness management and recovery*, är en metod som introducerades i länet för några år sedan och Jönköpings län är nu först i Sverige med att genomföra IMR co-production.

Tätt sammanlänkade med övriga arbeten finns inflytandefrågorna. En FoU-ledare med egen erfarenhet av psykisk ohälsa leder inflytanderådet som träffas tre gånger per termin. Två representanter från inflytanderådet deltar dessutom vid länsnätverkets möten. Inflytanderådet har initierat en genomgång av boendestödet i länets kommuner och arbetet genomförs av inflytandesamordnare, inflytanderådet och länets kommuner. Inflytanderådet har även initierat en genomgång av insatserna för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, vilket har resulterat i en arbetsgrupp med representanter från flertalet av våra olika områden. Inflytandesamordnaren jobbar även nära återhämtningsteamet och länets brukarråd inom missbruk och beroende.

En handlingsplan för äldres psykiska hälsa har tagits fram och antagits av ledningsgruppen för samverkan (REKO). Chefsnätverk äldre och länsnätverk psykiatri har beslutat att använda och utbilda personal i Psyk-e bas. Programmet väntas bli färdigställt under början av 2018.

Sedan många år bedriver Region Jönköpings län och länets kommuner gemensamt det suicidpreventiva arbetet. Det finns en larmplan framtagen för länets blåljusverksamheter och det pågår kontinuerlig utbildning av personal i suicidpreventivt arbete. Framtagande och uppföljning av läns- och lokala handlingsplaner samt utbildningsinsatser ingår i arbetet.

Missbruk och beroende

Chefsnätverket har träffats vid sex tillfällen inklusive ett internat med fokus på aktuella frågor och en gemensam handlingsplan. Under våren slutade den FoU-ledare som ansvarat för området under flera år. Ny FoU-ledare rekryterades och tillträdde i augusti.

Arbetet med att utveckla ett familjeperspektiv i syfte att barn och unga i familjer med missbruk ska må bättre, då föräldrarna får stöd i sitt föräldraskap har fortsatt under året. Projektet *Förebyggande insatser i familjer med missbruk (FIFA)* har under flera år arbetat med att utveckla samverkan mellan missbruksvården och barn och unga i tre pilotkommuner. Under 2017 utökades projektet till att omfatta flera kommuner i länet. Projektet avslutades 2017 och slutrapportering kommer att ske 2018.

Utvecklingsarbetet riktat mot unga med missbruk har i huvudsak drivits inom barn- och ungaområdet, men FoU-ledare och brukare från missbruksområdet har deltagit i arbetet.

Avtalet om HVB för vuxna löpte ut under året, men är förlängt under 2018 efter beslut i socialchefsnätverket. Möjlighet finns till ytterligare ett års förlängning. Under perioden 2016-2017 har det varit 157 avslutade placeringar. Alla länets kommuner har haft placeringar genom ramavtalet. 72 placeringar har *inte* gjorts utifrån placeringsmatrisen beroende på klientens önskemål. 100 placeringar avbröts i förtid, där anledningen i de flesta fall är att den enskilde återfallit i missbruk, misskött sig, avvikit vid permissioner eller ej följt regler på behandlingshemmet. I de fall placeringarna fullgjorts har de flesta fortsatt behandling i öppna former i hemkommunen. Handläggarna har upplevt att upphandlingen har hjälpt dem att matcha rätt HVB och nöjdheten över placeringen har varit hög, närmare 85 %.

Ett beslut om inrättande av en tillnyktringsenhet (TNE) är sedan tidigare taget och under 2017 har Region Jönköpings län tittat på möjliga lösningar av lokalfrågan. I december kom ett beslut att TNE ska inrymmas i D-huset på Ryhov som är under uppbyggnad. Region Jönköpings län tittar även på tillfälliga alternativ, eftersom dessa lokaler är inflyttningsklara först 2020.

För att skapa förtroende för den sociala vården och omsorgen i länet är det angeläget att noggrant följa insatser på verksamhetsnivå. I länet finns en rad system för uppföljning och utvärdering att tillgå, vilka kan ge olika underlag för verksamheterna. De metoder för systematisk uppföljning som länet använder sig av och som följer de nationella riktlinjerna är:

- Öppna jämförelser
- ASI
- Ubåt
- Loke
- HVB-uppföljning

Av dessa fem metoder har Kommunal utveckling pågående projekt i ASI genom projektet *Mot målen i missbruksvården* där även Ubåt till viss del ingår. Vidare används Loke och HVB-uppföljning. Vi har valt att lägga till en så kallad länsnivå när det gäller HVB-uppföljningen. Öppna jämförelser följs upp under chefsträffarna.

Länsbrukarrådet för missbruksfrågor har via Kommunal utveckling genomfört 12 brukarstyrda brukarrevisioner varav 10 inom missbruksområdet, en inom barn och unga och en helt extern. Under året har ett arbete med att kvalitetssäkra revisionsprocessen och göra revisionerna ekonomiskt självbärande inletts. Viss subventionering av kostnaderna görs fortfarande genom länsgemensamma medel.

Funktionsnedsättning

Ny FoU-ledare för området tillträdde under våren och ett omtag gjordes.

Planen för och arbetet med hur Kommunal utveckling förvaltar och utvecklar delaktighetsmodellen och ger stöd för användandet i länets kommuner fortsätter. Nätverksträffar för vägledare har genomförts och vägledarutbildning kommer framöver att genomföras kontinuerligt, så att alla kommuner har möjlighet att genomföra delaktighetslingor i sina olika verksamheter.

MISU-projektet (*Modell för individanpassad systematisk uppföljning*) är igång med ett 15-tal individer i fyra kommuner. Projektet avslutas efter första kvartalet 2018. Syftet är att öka delaktighet och möjlighet till påverkan genom att systematiskt följa vad som påverkar den enskilde och utifrån det anpassa bemötande och insats. Detta ska leda till att den enskilde når en högre livskvalitet och får goda levnadsvillkor.

Vi har delat upp chefernas nätverk i två inriktningar och under hösten startade ett efterfrågat myndighetsnätverk inom hela funktionshinderområdet inklusive socialpsykiatri. Nätverkets sammansättning och arbete löper över tid och ska utvärderas under 2018.

Under året har processen med att ta fram ett läns-gemensamt ramavtal för externa boendeplatser pågått. Ambitionen är att upphandla externa bostadsplatser inom hela funktionshinderområdet, alltså även socialpsykiatri. Värnamo kommuns upphandlingsförvaltning har varit huvudansvariga och juridisk part. Upphandlingen ska vara klar i början av 2018.

Ett arbete att ta fram en läns-gemensam kompetensplan för baspersonal och annan personal som arbetar inom området pågår. Samverkan med vård- och omsorgscollege och andra aktörer är aktuellt, samt en struktur för gemensamma utbildningsinsatser i Kommunal utvecklings regi genom Kurs och Konferens.

Länet vill förbättra flödet för personer med funktionsnedsättning från skola till arbete eller fortsatta studier, från daglig verksamhet till sysselsättning. Arbetet bygger på att få till samverkansformer mellan ansvariga myndigheter arbetsförmedling, försäkringskassa, skola och kommun. Vi vill underlätta för den enskilde att hamna rätt och få arbete om det är möjligt samt hänvisning till rätt instanser för att undvika att personer blir utan eller får fel samhällsstöd. Inom funktionshinderområdet på nationell nivå nämns begreppet inläsningseffekter inom daglig verksamhet.

Vi har under året aktiva i den aktuella översynen av LSS samt tolkning av och anpassning efter striktare behovsbedömning av personlig assistans. Vi deltar också aktivt med att bevaka och följa titelbyte för baspersonal inom funktionshinderområdet som pågår i hela landet. Vi arbetar nära FoUrum fritid för förhoppningsvis kunna driva ett gemensamt projekt under nästa år för att få barn och ungdomar med funktionsnedsättning mer aktiva på fritiden.

Äldre

Under året har ny teamchef rekryterats; Ann Lund började sin anställning den 1 oktober. FoU-ledare Emma Grundström har arbetat 75-100% med ansvar för införandet av IBIC. Emma har periodvis även ansvarat för övergripande funktioner då dåvarande teamchef avslutade sitt uppdrag.

Under året har chefsnätverk äldre samlats enligt plan. Arbetet i nätverket har haft stort fokus på kommande samverkansöverenskommelse *Trygg och säker vård och omsorg*, SKL:s satsning *Ljus på natten*, införandet av IBIC och aktuella vardagsfrågor. Bedömning görs att chefnätverkets medlemmar är nöjda med de aktiviteter som genomförts, dessvärre finns inte några faktiska underlag för detta. Utvärderingen är inte sammanställd vid tiden för denna verksamhetsberättelse. Bedömning under senare delen av hösten visar att deltagarna uppskattar de nätverk man deltar i.

Behov finns att utöka delaktighet gällande äldreområdet i ledningsgrupp och på APT. Behov finns även att hitta en gemensam processmodell inom verksamheten. Bedömning görs att samverkan fungerar enligt plan och har utvecklats positivt.

Utbildning kopplat till IBIC har genomförts, dels med externa föreläsare, dels av FoU-ledare Emma Grundström. Samtliga kommuner har fått erbjudande om stöd via IBIC:s processledarnätverk. Information om pågående utbildningar har kontinuerligt givits till chefsnätverket.

Under året har ansvar för äldreområdet haltat då teamchefstjänsten under längre perioder varit vakant. Under senare delen av hösten gjordes ett omtag då ny teamchef tillträdde och förutsättningar för en god utveckling finns. Äldreområdet består för närvarande av två personer, vilket underlättar kommunikationen.

Sammanfattningsvis har äldreområdet haltat under året då del av tjänsterna varit vakanta. Trots detta har flertalet nätverksmöten genomförts och delaktighet i samverkansprojektet *Trygg och säker vård och omsorg* fungerat, då projektledaransvaret övergick till annan funktion inom regionen. FoU-ledare inom området har bidragit med kompetens och engagemang i viktiga frågor.

eHälsa

Ett stort fokus har under 2017 lagts på delprojekt *Digitala lösningar* inom samverkansprojektet *Trygg och säker vård och omsorg*. FoU-ledaren inom området ledde under våren införandet av Cosmic Link för samordnad vårdplanering mellan huvudmännen, samt införandet av Cosmic Messenger för enklare meddelanden mellan regional och kommunal hälso- och sjukvård och som delvis ersätter fax från region till kommun. Projektet har även infört strukturer för en mängd stödprocesser som tidigare helt saknats. Dessa innefattar support och felanmälan över huvudmannagränser, funktioner för att meddela förändringar av användare i systemen från kommun till region, särskild webbsida med nyhetsflöde kring systemen, manualer och stödmaterial. Dessa stödprocesser kan vidareutvecklas och användas för kommande kommun- och regiongemensamma system.

Under senhösten påbörjades projekt *Digital mötesform - Samordnad vårdplanering*. En temporär lösning beräknas kunna tas i bruk under mars 2018. En lösning med stark autentisering (säker identifiering) presenteras i ledningsgruppen för samverkan (REKO) i mars 2018.

Användningen av Nationell Patientöversikt för att läsa regional journalinformation, följer den positiva nationella utvecklingen. Fyra av de fem kommuner som startade arbetet att själva kunna dela journalinformation genom ett SKL-finansierat projekt är nu tekniskt godkända för att få dela information. Detta har varit ett viktigt bidrag nationellt genom att de större leverantörerna av kommunala verksamhetssystem nu har funktionen att leverera information till olika nationella tjänster. En förstudie där regionen bidragit med projektledare, har genomförts på uppdrag av länets eHälsoråd. Syftet var att utreda och belysa hur kommunerna i Jönköpings län ska kunna göra journalinformation tillgänglig för invånare.

Jönköpings kommun beslutade 2016 om upphandling av nytt verksamhetssystem för en samlad socialtjänst och erbjöd övriga kommuner i länet att delta. Chefsnätverk eHälsa bidrog med modell för samverkan mellan kommunerna under ledning av Jönköping som fungerat bra. Tio kommuner är med fullt ut och tre på option. Tilldelningsbeslut förväntas under februari 2018.

Införandet av digitala trygghetslarm är i stort genomfört. Den sista kommunen genomförde sin upphandling under 2017, och kunde därefter snabbt påbörja sitt införande.

Två kommuners socialtjänster har via länets digitaliseringsråd deltagit i SKL-projektet *Säker digital kommunikation*, med syfte att möjliggöra utbyte av känslig information mellan aktörer i offentlig sektor: kommuner, landsting/regioner och myndigheter.

Planen att använda SKL:s självskattningsverktyg *LIKA – IT-tempen för socialtjänsten* i alla kommuner har fått skjutas fram. Likaså målet att etablera samverkan med länets hjälpmedelscentral kring välfärdsteknik. Båda dessa områden beräknas kunna återupptas under 2018.

Chefsnätverk eHälsa fungerar som ett mycket viktigt forum för dialog, erfarenhetsutbyte, diskussion, prioritering av arbeten och som informationskanal. Personer ur nätverket har ingått i olika arbetsgrupper. Nätverket är ett viktigt stöd för den som arbetar med dessa frågor kommunalt, ofta ensam i sin roll. Nätverket har möjliggjort snabb spridning av information till kommunerna, särskilt inom delprojekt *Digitala lösningar* och upphandlingen av verksamhetssystem.

Det kommun- och regiongemensamma eHälsorådets uppdrag har förtydligats. eHälsorådets uppdrag är att koordinera, effektivisera och utveckla det gemensamma e-hälsoarbetet mellan kommuner och Region Jönköpings län avseende gemensamma digitala tjänster. eHälsorådet är sedan november operativ styrgrupp för projekt *Digital mötesform - Samordnad vårdplanering* och kommer fortsättningsvis att vara detta för gemensamma arbeten. Rådet har under året haft dialog med strategigrupperna samt hjälpmedelscentralen.

Uppföljning av hemsjukvårdsavtalet (KomHem)

Vid årsskiftet 2012-2013 genomfördes i Jönköpings län överföringen av ansvar för hemsjukvården från landsting till kommuner (KomHem) med tillhörande skatteväxling. En kvalitativ uppföljning av KomHem genomfördes 2014. Under 2016 gjordes en avtalsenlig uppföljning.

Sedan KomHem ser länets kommuner en ökning av kostnader och resursåtgång i sina vård- och omsorgsverksamheter. Ökningen upplevs vara större än vad som beräknades i arbetet med KomHem.

Resultaten av genomförda uppföljningar har inte varit tillräckliga för att förklara denna ökning, varför kommunerna önskar en fördjupad uppföljning. Uppdraget om fördjupad uppföljning gällande kostnadsutveckling efter KomHem innefattar:

- Inhämtning av resultat och slutsatser från motsvarande uppföljningar i andra län för jämförelse med resultat i Jönköpings län.
- Medicintekniska produkter
 - kognitiva hjälpmedel
 - inkontinenshjälpmedel
 - tyngdtäcken
 - sårvårdsartiklar
- Inhämtning och analys av data gällande:
 - vilken specialiserad vård som förskjuts till kommunerna?
 - om individernas behov har förändrats över tid?
- Analys av förändringar i Jönköpings län kopplat till nationella trender gällande ansvars- och kostnadsförskjutningar mellan landsting och kommuner.

Ovanstående uppdragsbeskrivning är beslutat av PKS. Syftet med en fördjupad uppföljning är att undanröja eller bekräfta misstro med resultatet av KomHem, för att sedan gå framåt i samverkan med Region Jönköpings län.

Uppdragstagaren rapporterar kontinuerligt om utredningsarbetet till PKS och PKS presidium samt till Jönköpings läns socialchefer. Utredningen ska vara klar för redovisning i maj 2018.

FoUrum utbildning

Under året har två praktiktära forskningsstudier startat. Det ena är *Framgångsfaktorer i undervisningssituationer*, en observations- och intervjustudie där genomförandet påbörjades i början av 2017 och som pågår under två och ett halvt år. Syftet med projektet är att på vetenskaplig grund få kunskap om vad som gör en lärsituation så framgångsrik att den leder till att elever presterar bra skolresultat och därigenom når uppsatta kunskapsmål. Studien genomförs i samverkan med Högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping. Tio av länets kommuner samt naturbruks gymnasiet deltar i studien.

Den andra studien som startat under året är *PULS för lärande och hälsa* i samarbete med Högskolan i Halmstad. Deltagande kommuner har infört pulshöjande fysisk aktivitet på schemat de dagar eleverna inte har ämnet idrott och hälsa. Syftet med studien är att på vetenskaplig grund generera kunskaper om upplevelser och föreställningar om en satsning av pulshöjande fysisk aktivitet i skolan. Studien pågår till hösten 2018.

En utbildning för förskolepersonal startade under hösten i tre kommuner. Ytterligare kommuner planerar utbildningen under 2018. Syftet med utbildningen är att skapa ett förhållningssätt i förskolan som främjar barns psykiska hälsa och leder till en känsla av tillit. Utbildningen bygger på FoUrum's vetenskapliga ledares forskning.

Kommunerna arbetar sedan en tid tillsammans i ett projekt kring fjärrundervisning. Samtliga kommuner deltar i denna satsning. Syftet är att genom samverkan på entreprenad mellan länets kommuner i fjärrundervisning i modersmål och studiehandledning på modersmålet utöka möjligheten att erbjuda den undervisning som elever har behov av och rätt till enligt skollagen. En koordinator har anställts med uppdrag att genomföra planerade aktiviteter och under 2017 har ytterligare ett steg tagits i samarbetet då länets kommuner undertecknat ett samarbetsavtal.

FoUrum fritid

Diskussioner om hur förutsättningarna för att utöva idrott och fysisk aktivitet i vårt län har utvecklats under året. Dialog med regionens folkhälsoavdelning och Smålandsidrotten närmade sig. Dialogerna har haft ett särskilt fokus på jämställdhet och jämlikhet. Fritidscheferna, i överenskommelse med regionens folkhälsoavdelning, beslutade att använda enkäten *Folkhälsa ung* istället för att skapa en ny regional enkät med frågeställningar enbart inriktade på fritid.

Inom samtliga verksamhetsfält gavs det under året uttryck för behov av erfarenhetsutbyten kommuner emellan, även på den operativa nivån. Detta är ett viktigt led i lärandet och i förnyelsearbetet som bidrar till kompetensutveckling i det dagliga arbetet bland kommunernas medarbetare. Planeringsarbetet för att möta detta behov i den mån det är möjligt påbörjades i slutet av året. En systematisk samverkan kommunerna emellan på chefsnivå har blivit allt tydligare och en idé om att skapa olika arbetsnätverk har vuxit fram. Närvaron vid samtliga nätverksträffar, arbetsmöten och andra träffar har varit hög, oavsett verksamhetsfält och nivå.

Inom öppen fritid genomfördes fem forskningscirkclar med åtta fritidsledare från sex olika kommuner i samarbete med Malmö högskola. Detta är ett led i att utveckla kvalitetsarbetet regionalt inom öppen fritid. Webbsidan *fritidsinfo.se*, en fritidsguide för personer med funktionsvariation, implementerades. De nationella satsningarna inom fritid under året bestod av lovmedel och SKL:s projekt kring boknings- och bidragssystem. Regionalt har en gemensam badmästarutbildning tagits fram i samarbete med vuxenutbildningen i länet.

Miljösamverkan f

Tillsyn av bassängbad och mindre badanläggningar

Under året gjorde nio kommuner tillsyn på 30 anmälningspliktiga bassängbad, det vill säga bassängbad som är upplåtna åt allmänheten eller annars används av många människor. Fokus på tillsynen var att se om verksamheterna uppfyller kraven på egenkontroll, men även andra områden som städning, skötsel, underhåll och hygien kontrollerades.

Resultatet visar att det finns förbättringar att göra inom egenkontrollen, speciellt inom ansvarsfördelning och kemikaliehantering.

Tillsyn av avfallshantering

10 kommuner genomförde under året tillsyn av avfallshanteringen hos sammanlagt 156 verksamheter. Fokus på tillsynen var att se om verksamheterna uppfyller kraven i avfallsförordningen, men även hur sorteringen och minimeringen av avfall fungerar.

Endast 42 % av verksamheterna för anteckningar om farligt avfall som uppkommer i verksamheten. Bara 41 % av de som behöver anmäla egen transport av farligt avfall till Länsstyrelsen har gjort det.

När det gäller transportörerna och mottagarna av avfallet har nästan alla nödvändiga tillstånd för transporter och tillstånd att hantera det farliga avfallet.

Mängden avfall som uppkommer i verksamheterna visar sig kunna minskas och sorteras betydligt bättre. Drygt hälften av verksamheterna bedöms kunna sortera avfallet ytterligare och även minska mängden avfall som uppkommer.

Sammantaget finns det en potential att förbättra avfallshanteringen, avfallssorteringen och därmed också sorteringsgraden i verksamheterna.

Handläggarsöd, utbildningar och nätverksträffar

Olika projektgrupper har tagit fram handläggarsöd för "Miljöolyckor" och "Buller från motorsport och skjutbanor". Revideringar har gjorts för handläggarsöden "Vägledning för hög skyddsnivå för enskilda avlopp" och "Flödesschema vid Miljöbrott". Mallen för behovsutredning har reviderats och en länsgemensam sammanställning har gjorts.

Utbildningar har ordnats i "Egenkontroll, hygien och smittrisker vid piercing och tatuering" (för miljöinspektörer och verksamhetsutövare), "Inomhusluft och ventilation" (för miljöinspektörer och byggnadsinspektörer) samt för "Miljöolyckor" (för miljöinspektörer och räddningstjänstpersonal).

Förutom att delta i projekt och utbildningar träffas miljöinspektörerna, miljöcheferna och presidierna i länet. Träffarna ordnas ihop med Länsstyrelsen som en del i deras tillsynsvägledning mot kommunerna. Följande träffar har genomförts under året: två miljönämndspresidieträffar, en lantbrukshandläggartreff, en avloppshandläggartreff, en miljö- och hälsoskyddshandläggartreff och två miljöchefsträffar.

Kurs och konferens

Kurs och konferens erbjuder ett brett och verksamhetsanpassat utbildningsutbud, baserat på kommunernas behov och önskemål. Verksamheten är intäktsfinansierad. Personalstyrkan inom Kurs och konferens är en person på 100 %.

Kurs och konferens ingår i och har kontakter med flera olika yrkesnätverk i länet för att fånga upp de behov av kurser och konferenser som finns i länets kommuner. Vi har bland annat kontakter med ett antal chefsgrupper för att fånga upp behoven av kompetensutveckling bland de yrkesgrupper som finns i våra kommuner.

Täta kontakter med Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, uppehålls för att de ska förlägga utbildningar och seminarier i Jönköpings län. Marknadsföring av kurs och konferens verksamhet sker kontinuerligt via de kontakter som knyts vid kurser och olika nätverk.

Under 2017 genomförde Kurs och konferens 157 kurser och konferenser och totalt har 6 197 deltagare hanterats. Det innebär en ökning med 44 % av antalet kurser och 50 % av antalet kursdeltagare sedan föregående år. Några av utbildningarna var flerdagsutbildningar.

Personligt ombud

I Jönköpings län finns sedan den 1 januari 2017 ett samarbetsavtal mellan länets 13 kommuner som reglerar samordningen av verksamheten Personligt ombud som länsorganisation. Kommunal utveckling samordnar ombudsverksamheten genom en teamchef och alla personliga ombuden är sedan den 1 mars 2017 anställda på Kommunal utveckling.

Under året har två medarbetare gått i pension och två slutat för annat arbete. Rekryteringen har gått bra och vi har fått nya medarbetare till verksamheten. Efter en tid med få ledningsgruppsmöten har vi haft fyra ledningsgruppsmöten under året. Vid årets början och slut var vi fulltaliga i ledningsgruppen.

Befintliga dokument så som arbetsmodell, etiska riktlinjer och broschyr har uppdaterats och godkänts av ledningsgruppen. Dessa har spridits till alla kommuner för att webbsidor och intranät uppdateras. I och med den nya organisationen och anställningstillhörigheten har det varit många praktiska och tekniska frågor som har lösts.

Under året har vi gått följande utbildningar: Ett rättshaveristiskt beteende, Samband mellan fysisk och psykisk hälsa, Co-production och Samordnad individuell plan, SIP. Vi har haft två utvecklingsdagar där vi arbetade utifrån våra styrdokument förordningen och meddelandebladet. Några personliga ombud har varit på regionträff och mött kollegor. Ett personligt ombud har gått ombudsutbildningen under året. Det har varit frukostmöten med samordningsförbundet med ämnen som psykiatri och stresshantering. Alla arbetsgrupper har informerat om verksamheten på enheter, verksamheter, föreningar och hos myndigheter runt om i länet.

Verksamhetsförlagd utbildning

Kommunal utveckling samordnar utvecklingsarbetet mellan länets kommuner, Jönköping Academy och Hälsohögskolan i frågor avseende verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Via avtal som sträcker sig till 2018-12-31 regleras samarbetet och den ekonomiska ersättning som utgår för VFU-placerade studenter. Under 2017 erhöll länets kommuner en gemensam ersättning om 1,77 miljoner.

Samordnargruppen för VFU-arbetet har arbetat med förberedelser för innehållet i en ny avtalsskrivning. Samordnargruppen har beslutat att utvärdera det samordnade VFU-arbetet och ge förslag på en ny organisation.

För utvärdering av VFU-perioderna har en enkät tagits fram till studenter och handledare. Svaren ska vara ett stöd i arbetet med kvalitet och förbättring.

För sjuksköterskeprogrammet och dess VFU har en handledningsmodell *peer-learning* (PL) implementerats i kommunal hälso- och sjukvård. En webbaserad handledarutbildning startades under hösten, förlagd till Avdelningen för socialt arbete på Hälsohögskolan.

Vård- och omsorgscollege

Under året har arbetet för ett länsövergripande vård- och omsorgscollege påbörjats. En processledargrupp har utsetts med uppgift att arbeta med ansökningar för certifiering tillsammans med en regional styrgrupp.

En styrgrupp har utsetts för regionalt vård- och omsorgscollege med representanter från de kommuner som inte ingår i Höglandets vård- och omsorgscollege. Samarbete sker även med Region Jönköpings län.

Ansökan för regionalt vård- och omsorgscollege färdigställdes under 2017 och arbetet med att sammansätta två lokala styrgrupper påbörjades.

Integration – CHANGE-projektet

Projektets styrgrupp fastställde i början av 2017 en behovsanalys och genomförandeplan för projektet. Rapport från analysfasen lämnades till Svenska ESF-rådet och projektet gick från och med mars in i genomförandefasen. Ett team bestående av fem personer fanns då på plats och utöver dessa finns på deltid i projektet en vetenskaplig ledare vid Linnéuniversitetet i Växjö.

Under perioden mars 2017 - januari 2018 har projektet arrangerat 24 utbildningsdagar med totalt ca 2 300 deltagare. Målgrupp har varit personal inom bland annat socialtjänst, skola, vuxenutbildning, kultur och fritid, som på olika sätt har behov av ökad kompetens kring integrationsfrågor. Utbildningsdagarna har omfattat en bredd av olika områden som riktade utbildningar till boendepersonal vid HVB-hem för ensamkommande barn, riktade utbildningar för lärare kring språkutvecklande arbetssätt och interkulturellt förhållningssätt i skolan, utbildningsdagar kring de länder som nyanlända huvudsakligen kommer från och utbildningsdagar med fokus på att möta människor som flytt.

Handledning har skett varje månad bland personal i de fem kommuner som deltar i Erkännande, en särskild del av projektet riktat till enheter för ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsenheter, totalt har ca 120 personer deltagit. Handledningen syftar till kompetensutveckling och utveckling av nya arbetssätt för att stärka arbetet med att personer med försörjningsstöd ska kunna ta steget till egen försörjning. Kopplat till detta sker även ett forskningsarbete inom projektets ram med fokus på utvärdering av insatsens effekter. En föremätning i form av en enkätstudie genomfördes under våren.

Utbildningarna har utvärderats löpande genom en egen enkät samt genom enkäter från ett externt utvärderingsföretag med uppdrag att utvärdera projektets resultat. Så här långt visar resultaten från enkäterna på en hög nöjdhet bland deltagarna och att innehållet i kurserna är relevant och håller god kvalitet. Svårare är att utvärdera de långsiktiga effekterna. De preliminära utvärderingsresultaten visar att det finns en osäkerhet kring vilket genomslag och vilken spridning som den ökade kunskapen fått ute på de många kommunala arbetsplatser där deltagarna arbetar. Här har kommunerna en viktig uppgift i att säkerställa att kunskap verkligen tas tillvara, sprids och bearbetas så att maximal nytta skapas av insatsen ute i de olika verksamheter som deltar.

Samverkan med olika aktörer har varit en viktig del av projektets genomförande. Inte minst har ett nära samarbete utvecklats med Länsstyrelsen, med vilken ett antal utbildningstillfällen genomförts som samarrangemang. Kontakten med Svenska ESF-rådet har varit mycket god och i oktober 2017 inbjöds CHANGE, som ett av flera ESF-projekt i landet, att delta och presentera sig under mässan Europeiska Socialfonden 60 år i Stockholm.

Resultat Kommunal utveckling 2017-12-31

Redovisning i tkr

	Ingående medel 2017	Erhållna medel 2017	Disponibla medel 2017	Budget förbrukning 2017	Utfall förbrukning 2017	Kvarvarande medel 2017- 12-31	Varav kvarvarande fonderade statliga medel ****	Redovisat resultat 2017-12-31
FoUrum social välfärd ***	34 320	24 978	59 298	22 800	23 968	35 367	28 630	-37
Change*		3 912	3 912	5 100	3 912			
Miljösamverkan f	398	729	1 127	1 000	937	190		
FoUrum utbildning	1 278	2 624	3 902	3 000	2 437	1 465		
FoUrum fritid	428	1 133	1 561	1 300	1 087	474		
Personliga ombud	20	6 614	6 634	6 600	6 199	435		
Jönköping Academy	0	500	500	500	500			
Kurs och konferens **)		6 064	6 064	3 000	5 564			500
Ledning och stab ***)	0	6 171	6 171	6 400	6 171			
Härav ledning/stab finansierat från områdena ovan	0	-4 675	-4 675	-5 000	-4 675			
	36 444	48 050	84 494	44 700	46 100	37 931	28 630	463
Överskott från tidigare år	473							473
Ackumulerat överskott 2017-12-31								936

Kommentarer till disponibla och kvarvarande medel 2017

*Change

Finansieras av medel från ESF och betalas ut i efterskott.

** Kurs och Konferens

Disponibla medel utgörs av deltagaravgifter som finansierar verksamheten.

*** Utvärdering "Kom hem"

Nedlagda kostnader är 111 tkr och bokförda under ledning/stab.

****Kvarvarande medel Social välfärd

Av kvarvarande medel 171231 utgör 28,6 miljoner statliga medel och resterande, 6,7 miljoner, avser grundfinansiering som ska täcka kostnader för de projekt som ej har statliga medel.